

दीसपटयेंतलीं पानां

माघवी शशदेशाय

“श व रेय!” म्हणटकच कार्रै रावताली तशें म्हज्या जागाच्या दिवाळी-नातलां आंकाचें जालां. नागेशबाबाचो लेख येवपाचो आसा. “राव आँ...” म्हळां म्हूण रावलां... आज थारायलें, नोव्हेंबर, डिसेंबर, जानेवारी - तीन म्हयन्यांचो करप म्हूण हो आंक. फेब्रुवारीचो फेब्रुवारीचे अखेरेक काडप...

पूण बरोबर न्हय हें.

तातो आशिल्लो जाल्यार...?

ह्या वर्सा ताचे खातीर तरी वेळार येवंक जाय आशिल्लो आंक.

नवें वर्स करून आसावरी पुण्याक गेलें. फोनार खूब उलयता. “कितलो वेळ गो फोनार!” म्हणटां तेन्ना मॅसेजी धाडटा वा वाचता. आमचे बरोबर जेवंक बसता तेन्नाय फोन कुशीक आसता, आनी कान मॅसेजीच्या टोनाचेर. म्हजे खातीर हो absence of presence आनी presence of absenceचो अणभव. इल्लोसो कोडू. सांगलें हें ताका रातीं.

'Language Contact in South-Asia'च्या कोर्सा खातीर म्हैसूर आयलां. केन्द्रीय भारतीय भाषा संस्थानांत वीस दिसांचो कोर्स. कामांची ('जागा'च्या) पोटलीय (खरें म्हळ्यार 'पोटलो!') फाटीर मारून हाडल्या. शेनवार आयतार सुटी म्हणटकच दर शुक्रारा गोंयां वचून आयतारा हांगा येवंक भायर सरप म्हूण थारायलां. नाजाल्यार 'जागा'चो दिवाळी-नातलां आंक कसोच येवपाचो ना...

वीस दीस म्हळ्यार अदितीचेर संकट. काल हांव भायर सरतना तें रडलें. राजू दनपारचो न्हिदिल्लो म्हूण वतना ताका उठयलो ना. “उठोवपाचो न्हय म्हाका?” ताणें फोन करून विचारलें... तात्पर्य: शेणिल्ल्याचें चित्त. कोर्साक येवपाचेंच न्हय काय हांव...? पूण अशेच तरेचो, हांवेंच मुजरत आंखून तयार केल्लो अभ्यासक्रम हांव विद्यापिठांत शिकयतां... आनी, ह्या कोर्साची आंखणी करपी हान्स हॅन्रीक हॉक एक अणभव-समृद्ध भासविज्ञानीक... कोर्स सोंपोवन रित्या हातांनी कशेंच परतुचें ना, जाणां हांव. तरी, मन दमळट...

प्रो. हॉक खरेलोच भरिल्लो कळसो. हिंदी बरो उलयता. संस्कृतूय जाणा. आनीक कितल्याश्या भासांची बारीक म्हायती आसा. भारतांतले इंग्लीशीचे सुवाते विशींचें मत मात सरसमान 'सभ्य' भारतीयांचें आसता तशें - "India needs a link-language. The Hindi experi-

ment has not worked." देखून इंग्लीश! भासविज्ञानाचीच ही शीम आसुये घडये.

हरबीर अरोराचें दक्खिनी वयलें व्याख्यान खूब आवडलें. गोंयच्या मुसलमानांचे आनी भटांचे भाशेचेर काम करपाचें खूब दीस जालें मनांत आसा. हें काम कशें जावं येता तें स्पश्ट जालें आनी काळजांत एके तरेची उंचंबळाय जाणवली.

दक्खिनीचेर तेलगूचो खूब प्रभाव आसा खंय. तिचे लिंग-वेवस्थेचेरूय द्रविडी प्रभाव आसा काय म्हूण विचारलें तेन्ना 'आसा...' इतलीच जाप मेळ्ळी. पूण दक्खिनींत हिंदी बशेनूच दोन लिंगां आसात खंय. दोन लिंगा आशिल्ले भाशेची लिंग-वेवस्ता द्रविडी भाशे बशेन आसप कठीण काय दिसता. तीन लिंगां आशिल्ले कोंकणी सारकेले भाशेचेर द्रविडी लिंग-वेवस्तेचो प्रभाव दाखोवं येता - मंगळूरकारांलें 'तें बस' अशें जालां; गोंयांत 'ती बस'... भासांच्या एकामेकां वयल्या प्रभावान लिंगांचो आंकडो बदलूं येता काय? दोनांचीं तीन लिंगां जावं येतात? ना काय दिसता. हो constraint on influence?

साडे पांचांक 'शाळा सुटना फुडें' धांवन धांवन रुमार आयलें आनी वाज योसर पुफां काडलीं.

साडे णव ते साडे पांच कोर्सांचीं लॅक्चरां. मागीर रुमार येवन जाग. पुफां! जनेलां दारां धांपून. हांगा आयलां म्हूण एक तरी सूर्यास्त पळोवपाचो... फाल्यां गोंयां वचूंक भायर सरतां. ते म्हणसर सगलीं पुफां सोंपचीं नात. म्हणटकच अदितीक परतोय सारको वेळ दिवंक मेळचो ना. भितल्ल्यान वायट दिसता. येदोळ ताका फोनार सांगलें, "हांव ना अशें धरूनूच शिकूंक लाग..." जाल्यार म्हणटा, "तुवें म्हाका तशी संवयूच करूंक ना"!

जाग प्रॅसांत धाडून मंगळारा परतें हांगा येवंक भायर सरतलें म्हूण आसां.

राती बसोंत अशें तशें वर-देड वर न्हिदलां आसतलें. कर्नाटकाच्या रस्त्यांच्या बरेपणान! वांवभर फोणकुलांचो रस्तो, वेंतभर बरो रस्तो, अशें वाटभर... बसी बऱ्यो. दिवं येतालें तितलें सूख बावड्यो दिताल्यो. तरी, व्हडल्या हारशाचें जनेल आनी भायर चतुर्दशीचो काय पुनेवेचो चंद्र. चान्न्याचे रातचो कूर्गाचो वाटार नियाळून नदर धादोस जाली. 'पिठा बशेन चान्नें' म्हळ्यार कितें म्हणटात तें कळ्ळें. पिरवळच्या आंगणांतल्यान दिश्टी पडपी अशेच तरेच्या चान्न्यांतले रुप्याची ओप चडिल्ले माड दोळ्यां मुखार आयले. भायर पळेत बसलें. रात सरली.

फेब्रुवारीच्या जागा खातीर गांधीजीचे आत्मकथेचेर बरयतलें म्हूण आसां. इंग्लीश, कोंकणी आत्मकथा घेवन आयलां. ते भायर काकासायबाचीं दोन ल्हान पुस्तकां - गांधीजीकी अध्यात्म-साधना आनी बापूकी झॉकियाँ, आनी Gandhiji as we know him

हें चंद्रशेखर शुक्लान वेंचिल्ल्या सतरा लेखांचें संकलन.

तातो म्हाका लम्ना वेळार भेट दिल्ल्या पुस्तकांत बापूकी झॉकियाँ आशिल्लें. खुबूच सुंदर पुस्तक. गांधीजी इतलीच काकासायबाचीय वळख घडोवपी. पुस्तक वाचतना खूब कडेन जाणवलें, तातो ह्या दोगांकूय कितले inter-nalize केल्ले - 'पचयल्ले'! तातोचे 'हट्ट' समजून घेवपाक हे संदर्भ खूब म्हत्वाचे. गांधीजी उणो हट्टी नाशिल्लो. काकासायबाय! 'ल्हान' / 'व्हड' सगल्यांक समान नदरेन पळोवपाचो गूण तातो भितर हांचेच कडल्यान आयला जावंक जाय.

तुलनात्मक साहित्याचेर अहमदाबादाक जावपाच्या आशिल्ल्या कॉन्फरन्सा खातीर पेपराची सिनॉप्सीस तयार केली. इतलो वेळ जालाच. फाल्यां करुया अशें मनांत आयिल्लें. पूण मागीर म्हजीच तिडक शी मारली आनी बरोवंक बसलें. वरा भितर मजकूर तयार जालो. हें वरुय इतले दीस नाशिल्लें म्हजे कडेन!

हांगा परतत सावन मेळिल्लो वेळ गांधीजीच्या सांगातांत!

Gandhiji as we know him पुस्तकांतलो गोपाळकृष्ण गोखलेचो लेख आनी रवीन्द्रनाथाची मुलाखत - सामकी सुंदर बरपां. आत्मकथेचो पयलो भाग बारीकसाणेन वाचलो. नोटसूय काडले खूब. आनीक दोन दीस मेळिल्ले जाल्यार सगळी आत्मकथा अशीच एका चित्तान, बारीकसाणेन वाचून जातली आशिल्ली. गोंयां वतकच 'देवाचेर भार' घालून रावचें पडटलें - उपाय ना. हांगाच्यानूच 'कामां'चो दोंगर झळकता...

खरें म्हळ्यार परां भायर सरपाचें आशिल्लें. फाल्यांच वतां. अदितीक लागून चड. "मम्मा, सामको वाज आयला..." तें फोनार ल्हवू सांगता.

हे खेपेय चार वणटीं भितर रावलें. पूण जाय तें करूंक मेळिल्ल्यान ताजें टवटवीत उरलें. फाटले खेपे पुफां अजीर्ण जाल्लीं.

काल भीमसेन जोशी गेलो...

आज लोकसत्ताच्या पयल्या पानार ताचो सुंदर फोटो आयला. फ्रेम करून वणटीर लावचो इतलो अप्रतीम. ताचे वरी वांकडीं-तिकडीं तोंडां करून गावपी दुसरो गायक आसचोना घडये. पूण ह्या वांकड्या-तिकड्या तोंडांचेरूय एक आगळें-वेगळें तेज, दिव्यत्व. भीमसेन जोशीचे असले क्लोज-अप म्हाका सदां सुंदरूच दिसल्यात.. इकरा वर्सांचे पिरायेर खंय गुरूचो सोद घेवपाक तो घर सोडून गेल्लो... दिसाक सोळा सोळा वरां खंय रियाज करतालो. असो आत्म्याचो उलो भोवच थोड्यांक आयकूंक येता.

कालचीय रात बसीच्या जनेलांतल्यान मळब पळेत सारली. रोहिणी ते सप्तर्षी सांगात दिवन गेलीं. तातोचीय याद... तीय बी

ओशिपतालांतली. ताचो उबगून सो विचारिल्लो प्रस्न - "खंय गो तूं?" वरांचीं वरां ताचे म्हऱ्यांत बसून दोन-एक वरांक घरा वचून येतालें तेन्नाय... मागीर दिसतालें, म्हजेंच चुकलां...

त्या लाचार खिणांच्यो यादी जातकच दोळे भरून येतात. म्हऱ्यांतलो सोट रिती आशिल्ल्यान सोय बरी जाली.

'धोबी घाट' पळेलो राजू बरोबर.

'स्लमडॉग मिल्यॉनर'च्या तंत्रान सांगल्या काणी. आवडलो. अमीर खां निमाणो रडटा तें गाळूं येतालें काय दिसलें. दुकां आमच्या दोळ्यांत येवंक जाय, आनी हे खातीर ताणें रडुंकूच जाय अशें ना...

ह्या सिनेमांत मुंबय सुंदर आयल्या. केन्ना फाटभूंय, केन्ना पात्र कशी. 'भायली' मुंबय, 'भितल्ली' मुंबय; बडबडी मुंबय, मोनी मुंबय; दिवपी मुंबय, काडून घेवपी मुंबय... 'सलाम बॉम्बे'चीय याद जाली हो सिनेमा पळेतना.

आयच्यान Festival of Ideas...

जाग दिवाळी-नातलां २०१० आनी कशाय मधुर विकपाक घेवन बसलीं. मॅथ्यू आनी हांव.

ब्रॉडवेक दिल्ल्या मेजार इल्लोसो कोनसो आडावन बसलीं. एक मेज मेळिल्लें जाल्यार बरें जावपाचें. पूण शेनवार आशिल्ल्यान कला अकादमीची कचेरी बंद. कॅटिनांतलें मेज हालयतलीं जाल्यारूय सायबाची परवानगी जाय खंय. मनोहरबाबाले "लोकशाय" कवितेंतली "फॉर्म भर-" वळ याद जाली. एकलो म्हणूंक लागलो, "फाटल्यान सोप्यार बसात. तुमकां मेजूच कित्याक जाय?" म्हळें, "आमकां फाटल्यान नाका, फुडेंच जाय." ब्रॉडवेचो मनीस येतनाच वेळान आयलो आनी "आमच्या मेजार हें कोणें दवरलां? काडात पळोवया..." म्हण तणतणूंक लागलो. ताचे कडेन मातसो वाद घालो पूण पुस्तकां हालयलीं नात. निमाणें तोच मोव जालो. मडगांवां येवंक भायर सरतना आमच्या पुस्तकांच्यो पोटल्यो ब्रॉडवेच्याच पुस्तकांच्या काशीं म्हऱ्यांत दवरून आयलीं!

१६०० रुपयांची विक्री जाली. १००० कशाय मधुराचे. विक्री व्हडलीशी न्हय. पूण हांव खूश! आसावरी विचारता, "मम्मा, तुमची प्रमोशनाची रीत कितें?!"

रघुनाथ माशेलकारान सदचे वरी उत्साही आनी 'विकासवादी' उलोवप केलें. खूब वायट परिस्थितींतल्यान वयर सरिल्लो मनीस हो. रस्त्या वयल्या लायटी-खांब्या मुळा, रेल्वे स्टेशनार बी बसून शिकिल्लो. असल्या मनशा विशीं खूब आदर दिसता. पूण हें तरेच्या 'सर्वसेसफूल' मनशां कडेन सगल्या प्रस्नांक स्पश्ट जापो आसतात, तांचो भंय दिसता. नायलॉन ६'६ च्या आंदोलना वेळार माशेलकार थापर द्यूपांचे वेटेन आशिल्लो... उलयलो बरो. ताळयोय खूब घेतल्यो.

काल दलाय लामाचें उलोवप आयकूंक वचूंक नाशिल्लें जाल्यार

कितें तरी चुकतलें आशिल्लें.

सभाघर अर्दे तिबेटी लोकांनी भरिल्लें. भुरग्यां-बाळांक घेवन दर्शनाक आयिल्लो लोक. खूब जाणांच्या दोळ्यांत दलाय लामाक पळोवन दुकां.

कर्म-योग्याक सोबऽ सारकें उलयलो. देवळां, पागोडा, इगर्जो, मशिदी बांदचे परस ग्रंथालयां उबीं करचीं... पयशांनी सूख विकतें घेवंक मेळना... 'नियती' आसा जाल्यार यत्नांनी ती आमच्यांनी बदलूं येता... अशें खूब कितें सांगलें.

भारतांतल्या राजकारण्यां खातीर तुमचो कितें संदेश? - कोणें तरी विचारलें. म्हणूंक लागलो, दिल्लींत संसद-भवना भायर गांधीजीचो एक व्हडलो पुतळो आसा. थंयच्यान सगळे राजकारणी येतात-वतात. गांधीजीची सत्यनिष्ठा तांणी इल्ली तरी घेवची...

'संकयुलर निती'चो परतो परतो उल्लेख करतालो. विचारान दिशिल्लें - धर्मगुरू आसूनय तुमी संकयुलर नितीचेर भर दितात; एकविसाव्या शतमानांत धर्माची सुवात कितें अशें तुमकां दिसता?

विचारलें ना. प्रस्न विचारूंक खूब जाण उचंबळीत जाताले, परते परते हात वयर करताले, उबे रावताले. तांचे वळेरेंत भर घालीन दिसलिना. आनी, दलाय लामाचें हांवें कांय वाचुंकूय ना... आतां वाचप हेंय थारायलें.

पुण्याक शिकतना कृष्णमूर्तीचीं व्याख्यानां आयकूंक मुंबय वतालें ती याद जाली. कृष्णमूर्ती कसो चलतालो, कसो बसतालो, कसो उलयतालो - सगळें दोळ्यांत भरून दवरतालें...

आज कृष्णमूर्ती परस गांधी, दलाय लामा इल्ले चड लागींचे दिसतात. कृष्णमूर्तीची क्रियाशीलता वेगळी, दलाय लामाची वेगळी. हें जाणवता तेन्ना रवीन्द्र वर्माची याद जाता. ताणें म्हाका सांगिल्लें - कृष्णमूर्ती वाच, पूण ताचें अनुयायी जावं नाका; कृष्णमूर्तीचे अनुयायी चडशे निष्क्रीय जातात...

"विचारान हांवूय बी मार्क्सवादी. पूण लेनीन, माओ हांणी मार्क्सवाद चलणुकेंत हाडलो तेन्ना सत्तेकूच अदीक म्हत्व आयलें. लोकांचें स्वातंत्र्य ना जालें. मार्क्स थंयच उरलो. माओ सुरवेक म्हणटालो, विरोधाक आमी येवकार दिवंक जाय. पयलीं पयलीं चीनांत विरोधाक थारो आशिल्लो, पूण मागीर विरोध खंयचो, विरोधकूच ना जावंक लागले..." - दलाय लामान हांसत सांगलें. काय बरो निर्मळ हांसता तो. बुद्ध्युय हांसतालो काय असो?

आल्बी सॅक्स. दक्षीण आफ्रिकेंत समानतायेच्या हकां खातीर झुजिल्लो, अहिंसेचें तत्वगिन्यान पुरायेन पचयल्लो आकांत मनीस. आपणाल्या उलोवपांत आफ्रिकेचें 'संविधानीक न्यायालय' ताणें 'भोंवडावन दाखयलें'. न्यायाक कितलो न्याय दिला तांणी, 'नवे' आफ्रिकेचो संदर्भ घेवन! ह्या न्यायालयाचे बांदावळींत आमच्या चार्ल्स कुरैचोय हातभार लागला खंय. अभिमान दिसलो... चार्ल्स कुरैचोय आयिल्लो उलोवप आयकूंक.

कोणाकांचें सूर्यमंदीर पळेलें आज. कितलें भव्य! मामाची खूब

याद आयली. ताच्या शांतिनिकेतनाच्या यादीं भितर तें आसतालें.

देवळांच्या वण्टींचेर मनीस जिणेचो अख्खो संवसार कोंरातून दवरला. सूर्याचीं किर्णां पडटात, आनी पडय नात तो संवसार. जिविताचें खंयचेंच आंग हे कलेन कुशीक दवरूंक ना, भश्ट मानूंक ना.

राज-घराण्यांतले बायलेच्या जिवितांतलो एक दीस एका चाकार कोंरातिल्लो आसा. ही बायल सकाळीं उठ्ठा, मागीर दोन दोन दासयो तिका न्हाण घालतात... मागीर कितें तें विसरलें, पूण रोखडोच हारशा मुखार बसून परतो सुंगार आनी मागीर संभोग! दीस सोंपलो. कितलें डिप्रेंसिंग चित्रण!

बारा वर्सां लागलीं खंय हें देवूळ बांदपाक. आनी हजारांनी कलाकार!

पुरीचें जगन्नाथाचें देवुळ्य पळोवन आयलीं. देवळा भायर अंत आनी पार नाशिल्लें हिंदू दैन्य. म्हातारीं धोडारीं मोडकीं घेऽ म्हूण, कोण्णाक कांय दिलेंना. एकली आनी मोठ्यामोठ्यान रडत कितें तरी सांगताली उडिया भाशेंत... एकल्याक कितेंय दिल्यार दुसऱ्याचेर अन्याय, म्हूण सगल्यांक देवाचेर सोडलीं.

भिकाऱ्यां बशेनूच देवाचे आशिर्वाद, पुण्य पयश्यांनी विकपी धर्माचे एजंट. कांय जाण तकलेचेर तोणयो श्यो मारून हात मुखार करताले तांकांय कांय दिलेंना.

तातो म्हणटालो तें फट न्हय, आयजूय काशीच्या दशाश्वमेध घाटार भगवान बुद्ध येवन उबो रावलो जाल्यार ताच्या तोंडांतल्यान उतरां फुट्टलीं - अडेच हजार वर्सां फाटीं आशिल्लो तस्सो आसा हो देश, कांयच बदलूंक ना.

देवळांत बुरशेपणूय कितलें! कोणार्क 'भारतीय पुरातत्व सर्वेक्षणा' कडेन आसा, तातूंत 'देव' ना, देवस्पण ना म्हूण 'मंगल' दिसता. जगन्नाथाच्या देवळांतलें मांगल्य हिंदू धर्माच्या म्हेळान लिपयलां. देवुळ्य सारकें पळोवंक मेळ्ळेंना, मुर्तूय सारकी दिश्टी पडली ना.

म्हजी रावपाची वेवस्था दोन पंजाबी चलयां बरोबर केल्या. अमन आनी शरण. दोगूय भयणी. पयलेच खेपे इतलीं पयस आयल्यांत, पंजाबा भायर फकत दिल्लीक पाविल्लीं खंय.

सकाळीं मेकअप करपाक वर भर आनी रातीं न्हिदचे पयलीं तें काडपाक परतोय तितलोच वेळ घेतात. म्हाका हो नवो अणभव.

रातीं आनीक एकलें, केरळचें भुरगें आमच्या रुमांत रावंक येवपाचें आशिल्लें. सुलूस लागली तेन्ना म्हणूंक लागलीं, 'तूच सांग तांकां, आनीक कोण नाका म्हूण हांगा. आप तो मॅडम है, आपका मान लेंगे।' आयकून हांसूंक आयलें. नवें रूममेट दारार उबें रावलें तेन्ना हांणी दोन मिनटां ताचे कडेन पळे नाशिल्ले बशेन केलें. रिडवॅशन नाशिल्ल्या डब्यांत नवो प्रवाशी भितर सरता तेन्ना जागो सुगूर केल्ले प्रवाशी ताचे कडेन चलतात तशीं वागलीं. आनी आतां, तिगांय सामकीं घट. 'नमकीन' खातात, हांसतात, किटकिट्टात...

'पयलेच खेपे एके 'आंटी' कडेन आमी इतले मेकळेपणान वागल्यांत, जाणा?' व्हडल्यान सांगलें म्हाका येदोळ.

धौलगिरी, उदयगिरी पळोवन आयलीं.

वाटेर 'दया' न्हंय लागता. कलिंग युद्धा उपरांत खंय ही न्हंय रगतान भरिल्ली, आनी रगताची न्हंय आनी मडीं पळोवन अशोकाचें

काळीज विशादान भरून आयिल्लें. मागीर तो बुद्धाक शरण गेल्लो आनी शांतीचो संदेश पातळावपाचें मिशन घेवन बशिल्लो. युद्धांत जिखतकच ताच्यांत हो बदल घडिल्लो. सफळतायेची विफळताय ताका होलमल्ली. कितें जालां आसतलें ताका तेन्ना...! असल्या वेळार बुद्धाचे करणेंतूच थाकाय मेळपाची.

धौलगिरीचेर जपानाच्या निचिरेनपंथी फुजी गुरुजीच्या अनुयायांनी सुंदर स्तूप बांदला. भारतांत रावन हिंदी शिकिल्ले निचिरेनपंथी जपानी बौद्ध भिक्षू तातो म्हऱ्यांत पिरवळा रावन गेल्यात... म्हाका 'वळखी'च्या जाग्यार पाविल्ले वरी दिसलें.

धौलगिरीच्या मुळसांत, ल्हानपणांत इतिहासांत शिकिल्लें ते 'Ashokan edicts' आसात, शिळेचेर कोंरातिल्ले. तांतलो तेरावो खंय कलिंग युद्धांत जैत जोडिल्लें ते विशींचो आशिल्लो. तो उपरांत अशोकान काडून उडोवंक लायिल्लो, इतलो ह्या जैताचो तो तिरस्कार करूंक लागिल्लो... कलिंग युद्धाचे देखाव उदयगिरीच्या जैन होंवऱ्यांचेरूय कोंरातिल्ले पळोवंक मेळटात. जैताचे हारीचो हो दिश्टावो उडिया लोकवेदांतूय आसुकूच जाय. म्हाकाव्याचो विशय हो एक.

उडिसांत कला भरल्या. आर्विल्ल्यो इमाराती मात स्थापथ्यशास्त्राचे कलेचे नदरेन सुक्यो सडसडीत. शिल्पकलेची परंपरा अजून हांगा जिवी आसा. वाटेर कांय कडेन तरणाट्यां खातीर शिल्पकलेचें प्रशिक्षण दिवपी वर्गाच्यो पाटयो पळेल्यो. उडिसांतलें आयचें स्थापथ्यशास्त्र परंपरे पसून सामकेंच कशें तुटलां काय? वसणूकवादी राजवटीक लागून? अशें, आप-पाप भटा माथ्यार घालप समा न्हय. पूण समजून घेवंक जाय...

देशांतलो सगल्यांत गरीब वाटार ह्या प्रांतांत आसा अशें वाचिल्लें. कितल्याश्या जाणांच्या नदरांनी गरिबीची लाचारी पळेली. आमचे सारकेल्यांक - तांचे नदरेन पयशेकार आशिल्ल्यांक - आदार करपाची, उपेगा पडपाची तत्परताय...

हैदराबाद आसां.

रातीं राजमोहन गांधीचें *The Good Boatman : A Portrait of Gandhi* वाचूंक घेतलें.

गांधीजीच्या बरणांतल्यान, ताच्या सांगात्यांनी, चरित्रकारांनी, विरोधकांनी त्रचे विशीं केल्ल्या बरणांतल्यान गांधी उबो करपाचो एक अभ्यासपूर्ण यत्न. गांधीजीच्या जिवितांतलीं मुल्यां आनी हीं मुल्यां कसाक लावपी ताच्या जिवितांतलीं आव्हानां - हांच्या आदारान पुस्तकांत गांधीजीचें चित्र पितारलां. पयलेच प्रकरण वाचून जालां. 'Nonviolence' - गांधीजीची अहिंसा कसले तरेची, तिचो विकास कसो जालो ताचो बरोऽ सोद घेतला राजमोहन गांधीन.

थिसीस बरयल्ले बशेन बरयलां. राजमोहन गांधी 'आमचेच माळे'चो मणी काय दिसता. ह्याच विशयाचेर तातोन बरोवंक घेतिल्लें

जाल्यार वेगळे तरेन बरोवपाचो...

तुलनात्मक साहित्याच्या कॉन्फरन्साक अहमदाबाद वचूंक विमानतळार वतना अकस्मात दुयेंत पडपाचो जिवितांतलो पयलो-वयलो अणभव. लंबर आनी सर्बिकल स्पॅडुलॉसीसचो अटॅक खंय. पयले तीन दीस हांथरुणार वळवळून काडले... SMRCत खाटीर आड पडिल्लें तेन्ना तातोची खूब याद. तो आशिल्लो जाल्यार हांव अशें दुयेंत पडलें म्हूण आयकून कितलो सकल-वयर जातलो आशिल्लो! घरा पावतकच कोण कोण खबरीक येवन 'कितें जालें?' विचारतालीं आनी हांवूय सगलें विवरण करतालें तेन्नाय काळजांत तातोचीं उतरां, ताच्या आवाजा सयत - "अमकें जाता, तमकें जाता म्हूण शरिराचेर उलोवप म्हाका below dignity दिसता..."

धांवपळी, काडावोडीय खुबूच जाल्ल्यो. कुडीन आपणाल्या अस्तित्वाची जाण करून दिली! हे मुखार शाणें जावंक बरें.

सत्याचे प्रयोगाचेर हे खेपेच्या जागांत बरयतलें म्हूण आशिल्लें. मदींच हांथरुणार पडून, ना म्हळ्यार मातशी निशेंणीय आयली काळजांत. निकतेंच बसून काम करूंक लागलां. पूण वरां संकिनी बसूं नजऽ. सत्याचे प्रयोग फुडल्या म्हयन्या खातीर...

कॉन्फरन्सांत मांडपाच्या पेपराचीय काय बरी तयारी केल्ली... मनाक लावन घेतलें ना, तरी इल्लें खंती जालेंच.

हांथरुणार आड पडिल्ले कडेन भीमसेन जोशी मात पोटभर आयकलो. 'तोडी' अप्रतीम. हरशीं गर्जुपी ताचो आवाज 'तोडी' गायतना कितलो नमळ, कितलो मोव जाता! सुरवेचो, सवाई गंधर्वाचें बोट धरून गावपी भीमसेन जोशीय अगळो-वेगळो. आनी, आपणालो खाशेलो सूर मेळ्ळे उपरांत 'शुद्ध कल्याण' गावपी म्हजो आवडटो भीमसेन जोशी ह्या संवसारांतलो न्हयच कसो...

आमच्या देशांतले, समाजांतले कुड्डे विश्वास उणे म्हूण काय खबर ना, हालीं खूब जाणांक 'Feng-shui' मानतना पळेंतां. पयर बरोवपाच्या मेजा वयली असलीच एक वस्त आडखळटा म्हूण कोणाक तरी दिवंक काडली तेन्ना अदितीन म्हळें, "असली, तुका मेळिल्ली, वस्त दुसऱ्याक काडून दिनात. तुजें Luck वतलें." हांसूंक आयलें. अदिती हें 'शास्त्र' खंयच्यान शिकलें काय...? ह्याय मळार चिनी पावले - मजाच शी! Feng-shui उतराचो अर्थ कितें काय? सोदचो पडलो. सध्याक तरी हें modern, fashionable आनी preferred superstition हातूंत दुबाव ना. हें फक्त आमच्याच देशांत, काय येवरोप अमेरिकेंतूय बी कुड्ड्या विश्वासांचें मळ चिनी लोकांनी काबीज केलां? खबर काडची पडली.

एक खरें - कोंकणी 'प्रस्थापीत' जाली आनी चळवळ सुस्तेली. आयज खंय पुस्तकाच्या ५०० प्रतींची आवृत्ती काडल्यार सरकाराच्या वेगळ्या वेगळ्या खात्यांच्या गळ्यांत घालुनूच आवृत्ती सोंपता. सरकार इतल्यो प्रती घेता तांचें कितें करता काय? ग्रंथालयांक

धाडून दिता जाल्यार बरें आसा. व्यक्तींक फुकट भेट दिता जाल्यार तें वायट. पुस्तकां फुकट मेळूंक जायनात. तीं घेवपाची संवय लावन घेवंक जाय शिकिल्ल्या, जोडकार मनशांनी. फुकट दिलींच जाल्यार पुस्तक जाय, पूण तें घेवंक पयशे नात असल्यांक दिवचीं. सगळ्यांत बरें - वाचप्यां म्हऱ्यांत पुस्तकां घेवन वचप आनी जाता तितली सूट दिवन तांकां तीं विकप. हांगा आमी खूब उणीं पडटात. सरकारी सवलतींक लागून कोंकणी चळवळीच्या ह्या आंगांत रगत खेळना जालां.

अदंच्या एम.ए.च्या भुरग्यांक वर्साचे सुरवेक उगडासांचे कोठयेकुडींत भेट म्हूण दिल्लें. काल वर्गांत त्या पुस्तकाचो उल्लेख केलो तेन्ना दिसलें, तें कोणें वाचुंकूच ना. पुस्तक फुकट दिवन चूक केली अशें दिसले बगर रावलें ना...

पाकिस्तान / हिंदुस्तान क्रिकेट मॅच चलता. वातावरणांत सगल्याक क्रिकेट कॉमेंट्री आयकूंक येता. फोगेटी आयकूंक येतात तेन्ना समजप, पाकिस्तानी खेळगडो 'आवट' जाला. क्रिकेटांत हरशीं रस घे नाशिल्लींय 'मॅच आसा!' म्हूण सांगून युनिव्हर्सिटींतल्यान बेगीन घरा गेल्यांत. विधानसभेनूय खंय अदर्या दिसाची सुटी घेतल्या... काँग्रेसवाल्यांची देशभक्ती भाजपावाल्यां परस इल्लोय उणी न्हय!

दोनूय वटेनचे खेळगडे खंयचे परिस्थितींत खेळटात आसतले! ते खेळामळार न्हय, झुजामळार खेळटात आसतले. कितलें वायट हें...! असले हे परिस्थितींत पाकिस्तान आनी हिंदुस्तान दोगांयनी एकामेकां आड खेळप बंद कित्याक करचें न्हय? खेळचेंच आसल्यार वांगडा खेडचें, आड न्हय.

आत्मकथा परती वाचून जाली. फाल्यांच्यान तिचेर बरोवंक सुरवात करतलें म्हूण आसां.

गांधीजीचें १९२१ मेरेनचेंच जिवीत ह्या कथनांत आयलां. म्हळ्यार, ते ५२ वर्सांचे आशिल्ले ते मेरेनचें. तशें पळोवंक गेल्यार हें गांधीजीचे अध्यात्म-साधनेचें कथन. सुरवेचीं उतरां आनी आत्मकथेंतलें निमाणें प्रकरण वाचल्यार हातूंत इल्लोय दुबाव दिसना. आत्मकथेक "म्हजी सत्याची साधना" नांव दिल्लें जाल्यार अदीक बरें जावपाचें अशें म्हाका दिसता. पूण ह्या माथाळ्या परस "म्हजे सत्याचे प्रयोग" अदीक नमळ. दुसरें, तातूंत वाचप्या खातीर एक 'आपोवणेंय' आसा. 'प्रयोग हे, तुवेंय करून पळोवं येत अशे' - हे तरेचें. खरेंलें 'Writing degree zero' हें. तातूंत 'हांव' आसा, पूण ह्या 'हांवांत' खंयच हांवपण ना. म्हणून गोपाळकृष्ण गोखले गांधीजी विशीं बरयता - "In all my life I have known only two men who have affected me spiritually in the manner that Mr. Gandhi does - our great patriarch Mr. Dadabhai Naoroji, and my late master Mr. Ranade - men before whom not only are we ashamed of doing anything unworthy, but in whose presence our very minds are afraid of

thinking anything that is unworthy.”

आज रवीन्द्र भवनांत किशोरीताईचें गायन आशिल्लें. सुमार देड वर भीमपलास गायली. मागीर केदार. आत्ममन गायकी. माधव बोरकार म्हणटा, तिची गायकी cerebral. म्हळ्यार कितें, अजून सारकें आकलन जावंक ना. पूण आज एक समजलें, ती एकदम रागाक 'भिडना'. ल्हवू ल्हवू ताचे सर्रीं वता. एकूच गजाल कितल्याश्या तरांनी सांगची तशी शी रीत तिची गावपाची. तिचो भूप - 'सहेला रे' - आयकतना आंगार कांटो फुलता, तांतले intensityक लागून. आनी, पुण्यांत आसतना आयकल्ली ती भैरवी अजून काळजांत तशी आसा...

भीमसेन जोशीची गायकी वेगळे तरेची. हे गायके कडेन म्हजो जीव चड ओडटा. तिच्या सादेपणाक आनी सोंपेपणाक लागून काय? किशोरीताई brilliant, घडये कलात्मकतेचे नदरेन सामकी वयल्या पांवड्याची. पूण भीमसेन जोशी कडेन म्हजी प्रकृती चड जुळटा.

शुकृतलान बरें सांगलें - किशोरीताईचो संवाद सुरां कडेन आसता; बरोबरच्या कलाकारां कडेनूय ती संवाद साधिना, मुखार बशिल्ल्या आयकुप्यां कडेनूय साधपाचो यत्न करिना...

संवाद नाका सार्ध, पूण आपणा वांगडा आयकुप्यांक ती वेगळ्याच संवसारांत व्हरता, आज आनीक एक खेपे अणभवलें.

अंयशीं वर्सा खंय तिका... आंकून म्हळें, "साठ तरी आसतलीं न्हय?" केंस काळेच बरें, तोंडूय लक्ख दिवो. बोटांक क्युटॅक्स - कलाकार (चड करून, बायल कलाकार) तरणींच आसूंक जाय म्हूण नेम आशिल्ले वरी. म्हाका 'खरेली' किशोरीताई गायतना पळोवंक अदीक आवडपाची...

अंयशीं वर्सांची किशोरीताई देड वर भीमपलास गायता! तिका खूब आयुश्य, बरे आरोग्यूय मेळचें म्हूण मागलें मनांतल्या मनांत.

सदाशिवगडार कोंकणी साहित्य संमेलनाक वचून आयलीं. आशा पालणकार मेळ्ळी. कारवारच्या प्रस्ना विशीं आपणें बरयल्लें भाशण म्हाका कुशीक व्हरून वाचून दाखयलें. हो प्रस्न मांडपाची योग्य माची साहित्य संमेलन न्हय, परिशद, म्हूण तिका जाळवणदारांनी तें वाचपाची संद दिलिना खंय. पूण परिशदेचे माचये वयल्यान तातोन हो प्रस्न मांडिल्लो तेन्नाय कांय जाणांक तो 'राजकीय' आनी 'विस्तारवादी' दिशिल्लो!

आशाबाय म्हणटा, कारवारांत आतां कन्नड लोक भरत आसा. फाल्यां कोंकणी लोकूच हांगा अल्पसंख्यांक जातलो. मागीर आमच्याच भुरग्यांक कोंकणी नाका जातली. तिच्या मत्तान, गोंयान हो प्रस्न हातांत घेवंक जाय, ना जाल्यार कर्नाटक सरकार बळ वापरून कारवारकारांचो आवाज चिड्डितलें.

कारवार कोंकणीच वाटार. कोंकणी खातीर आयज सगलीं दारां उकतीं जाल्लीं आसतना कारवारकारांक कोंकणी वरवीं आपणालो विकास साधपाची संद मेळूंकूच जाय. गोंयां कन्नड माध्यमांतल्यान

मुळावें शिक्षण घेवंक मेळटा. कारवारा तें कोंकणींतल्यान कित्याक मेळचें न्हय?

महाबळेश्वरबाब सैलाची उकती मुलाखत घेतिल्ली तातूंत ह्या प्रस्नाचेर ताचें मत विचारिल्लें. ताणें म्हळें, "सांस्कृतीक नदरेन आमी कोंकणी. म्हाका राजकी प्रस्नांत पडपाचें ना."

तात्पर्य:

भारत स्वतंत्र जातकच गोंयूय 'आपशीं' मेकळें जातलें म्हूण चडशे गोंयकार रावताले, तशेच आयज कारवारकार गोंयचेर सगलो भार घालून रावल्यात.

आनी, तातो म्हणटालो, कोंकणी चळवळीचे आयचे फुडारी 'गोंयवादी'.

गुरुनाथकाका म्हणटा, कारवार आनी गोंया मजगतीं साहित्यीक दिवप-घेवप वाडूंक जाय, आमी भावनीक नदरेन खूब लागीं येवंक जाय...

देवा तूं पाव!

पयर पिरवळा गेल्लें तेन्ना हजारीप्रसाद द्दिवेदीचें *मृत्युंजय रवीन्द्र* पुस्तक घेवन आयलें. *बापूकी झोंकियां* सारकें रवीन्द्रनाथाचेर बरयल्लें पुस्तक सोदतालें. तातोचे आरमारींत हें पुस्तक मेळ्ळें. रवीन्द्रनाथा विशींच्या प्रेमान आनी भक्तीन बरयल्लें. हजारीबाबून रवीन्द्रनाथा वांगडा एक तप सारलां.

ज्युस्त जाय आशिल्लेंच पुस्तक मेळिल्ले वरी दिसलें. तातोन काडून 'वाच-' म्हूण सांगून हातांत दिल्ले वरी... तातो म्हजे म्हण्यांत आसा अजून...

अंदमान आयल्यांत. इतल्या वर्सांचें सपन...

विमानांतल्यान लक्ख निळो, मदीं मदीं पाचवो निळसो दर्यो पळेलो, आनी निळ्या रंगांत पाच कशी अंदमानची भूंय.

कादय पळोवन आयलीं. सावरकर धा वर्सां उरिल्लो ती कूड पळेली. धा वर्सां कशीं काडलीं आसतलीं काय ताणें? *माझी जन्मटेप* वाचचें पडलें...

'नवे' दक्षीण आफ्रिकेच्या सरकारान आदले कादयेच्यो विटो निखळावन तेच सुवातेर 'संविधानीक न्यायालय' बांदलां. आमची 'काव्या पाण्या'ची अंदमानची बंदखण आज देवूळ जाल्या.

ब्रिटीशांनी अंदमानाचो गुन्यांवकारांची वसणूक कसो वापर केलो. ब्रिटीश वतकच हांगा भारत सरकाराचें राज्य आयलें. अंदमानाचो नीज लोक मात तेन्नाय मुखेल प्रवाहांत नाशिल्लो, आतांय ना. भारत सरकाराचें धोरणूय खंय तांकां कुशीक दवरपाचें - 'शुद्ध' रुपांत उरचे म्हूण ते... हें बरोबर? जितो-जिवो मानववंशशास्त्राचो म्युझियम जाल्ले वरी तांणी आपणाल्यो भासो, आपणालीं सांस्कृतीक खाशेलपणां घेवन पयस आंग चोरून जियेवप आनी तांचे भुंयेर कोणें तरी 'दुसऱ्यां'नीच राज्य करप - बरोबर हें? न्हय शें दिसता. कोणाय मानववंशशास्त्राच्या कडेन उलोवचें पडलें... पूण ही जाण जाल्ल्याक,

कोणा दुसऱ्याच्या घरांत ताका विचारी नासतना येवन राविल्ले वरी दिसूंक लागलां...

मावंट हॅरियट वचून आयलीं. हांगचो सगल्यांत ऊंच दोंगर. ताका थळावे भाशेंत कांय नांव ना काय? दोंग तीग जाणांक विचारून पळेलें. ते फकत हांसले.

मे म्हयन्यांतूय थंड बरी हवा. कूर्गाची याद जाली... दोंगराच्या माथ्यार रान. रानांतले पांयवाटेन वर-देड वर चल्लीं. शेवण्यांचे, जिवांचे तरेकवार आवाज. फकत आवाज आयकूंक येताले, शेवणीं, जीव सोदल्यारूय दिश्टी पडड नाशिल्लीं... भुरग्यांक म्हळें, कान दोळे उकते दवरून आनी तोंड धांपून ल्हवू पावलां घालात... पूण कितलींय जाल्यार भुरगीं. तांचे आवाज रानान आयकले.

बाराटांग जुंव्यार वचून आयलीं.

मैगुव्हाचें रान पळेलें. (हयो कानळी नासुये, हिपळी काय?) खरेलेंच रान. दोशीं कुशींनी मैगुव्हाचीं गच्च व्हडलीं व्हडलीं झाडां. (हांचे तुळेंत गोंयच्यो कानळी हिपळी सामक्यो गिड्ड्यो.) मदीं अशीर वारेंतल्यान आमची मोटर बोट मुखार वतना काळजांत ओडलायणो भंय आनी आगळो वेगळो उत्साहूय. मैगुव्हाचीं मुळां शिल्पां कशीं, आकांत सुंदर.

वतना येतना कांय 'जारावा' रस्त्या कुशीक उबे राविल्ले पळोवंक मेळ्ळे. आंगार उण्यांत उणे कपडे. भोंवडेकारां खातीर ते दीसभर अशेच रस्त्यां कुशींनी येवन उबे रावतात खंय. आमी जिपीचो वेग उणो करूंक लायलो तेन्ना तांतलें एकलें चली धांवत जनेला सर्ती आयलें आनी हात मुखार करून "निकालो... जल्दी निकालो... पैसा... खाना..." म्हणूंक लागलें... रस्त्यार यो-वच करून जारावांतलीं कांय जाणां कामचलाऊ हिन्दी शिकल्यांत खंय.

अंदमानाची राजभास हिंदी. (राजकारभाराचो वेव्हार मात इंग्लीशींतल्यान चलता खंय!) आमचो ड्रायव्हर तेलगू. हिन्दी बरो उलयतालो. रांदपी तमीळ. तोय हिन्दी बरो उलयता. दोन वेगळ्यो वेगळ्यो द्रविडी भासो उलोवपी भारतीय हांगा आपसांत हिंदींतल्यानूच वेव्हार करतात. समाजभासविज्ञानीक नदरेन अभ्यास करपा सारकी गजाल ही...

वतना येतना सुनामीन खाल्लीं शेतां पळेलीं. शेतां आशिल्लीं थंय आतां फकत उदक दिश्टी पडटा. चडश्या माडांचेय 'देंदू'च उरल्यात. कांय माड बावडे उदकांत जीव धरून आसात. हे भशेन 'जियेवंक शिकल्यात' खंय ते आतां.

Cinq Islandr वचून आयलीं. Cinq म्हळ्या फ्रँचींत पांच. हांगाच्या थळांची 'भायलीं' नांवां म्हाका आडखळत आसात. पूण कितें करतलें?

वसणूकवादान अमेरिकेच्यो थळाव्यो भासो सगल्यो ना केल्यो. पूण थंयच्या थळांच्या कांय नांवांनी, तांच्यो कुरवो उरल्यात म्हणटात.

अंदमानांत थळाव्यो भासो आसात. तांच्या तांच्या कुरकुटांनी त्यो जियेतात. हेरां खातीर तांच्यो कुरवोय दिश्टी पडनात. ह्या 'अन्याया'ची सुरवात ब्रिटिशांनी केल्ली जायत. पूण आमीय म्हूण खंय न्याय केलो? ह्या विचारान दीसभर अस्वस्थ उरलें...

आज सगलो मेळून पांच-एक वरांचो बोटीचो प्रवास जालो. हांगच्या दर्याच्या उदकाचो रंग (खरें म्हळ्यार, उदकाचे रंग) आनी ताची नितळसाण जिवांत ताजबाण हाडपी. ह्या उदकाची सर गोंयच्या दर्या उदकाक कशीच येवपाची ना. जिवितांत पयले खेपे दर्यांत 'बुचकळ्ळें', 'पेंवलें' कशें म्हणूं? पांय लागताले तितले मेरेन मुखार गेलें - देगे म्हऱ्यांत ल्हारां चड 'धुकलतात', मातशीं शीं खुनळायतात. भितर, खरेलो भंय आसता थंय, चड सुरक्षीत दिसता - अजापूच शें. गोंयच्या म्हाका, दर्या कडेन संवकळ करूंक अंदमान पावचें पडलें!

येतना वतना उडपी नुस्तीं पळेलीं. उदकाक तेंकून तिटटिपी ल्हान शेवणीं कशीं.

ह्या जुंव्यार वेळे कुशीकूच लांबचीं लांब 'महुआ' झाडां. कांड सांतोणी बशेन. ताचीं मुळां 'ब्युट्रस' जातीचीं, सवितान सांगलें. ब्युट्रस मुळां म्हळ्यार, पांय मातशे फांकारून उबें रावपाची तरा शी. लांबायेचो तोल सांबाळूंक येवचो म्हूण. तरी असलीं कांय लांबचे लांब झाडां मुळां सयत पुरायेन हुमटून वेळेर आड पडिल्लीं पळोवंक मेळ्ळीं. सुनामीचीं स्मारकां काय? सांगूं नजड... धवींफुल्ल, मरणाचीं शिल्पां कशीं...

हॅवलॉक जुंव्यार रावल्यांत आज...

'मीरा नगर' दर्या देगेर वचून आयलीं. (हेंय नांव हांगा सोबना शें दिसलें...) हो वाटार बांगल्यांचो. बांगला देशाच्या स्वतंत्रतायेच्या झुजा वेळार भारतांत आश्रय घेतिल्ल्यां मजगतच्या कांय जाणांक हांगा हाडून वयसल्लें खंय.

अंदमानाक भेट दिवपी हांगाच्या दर्याच्या मोगांत पडुंकूच जाय. नवो ताल्ल, ताजो टवटवीत दर्या. ताचे तुळेंत गोंयचो दर्या जाणटो, म्हातारो...

आज उदकांत गेलें ना. वेळेर पोटभर भोंवलें. खूब फोटे काडले. ओले रेवेंतल्या मळबाच्या प्रतिबिंबांचे चड...

Elephant Islandr वचून हारशाचें पोंद आशिल्ले बोटींत बसून उदका पोंदचो संवसार पळेलो. कितल्या तरांचीं ल्हान-व्हड नुस्तीं आनी कॉरल्स! हांगच्या जमातींच्या भासांनी हांकां नांवां आसुंकूच जाय. ह्यो भासो मेल्ल्यो जाल्यार नांवांय शेणलीं! मागीर तांची वळख फकत इंग्लीश वा विज्ञानीक नांवांनी सोदपाची...

Ross Island पळोवन आयलीं. एका तेंपार ब्रिटिशांनी आपणा खातीर राखून दवरिल्लो जुंवो. आतां हांगा फकत ह्या इतिहासाचे अवशेश उरल्यात. इमारतींचे मोडावळीचेर वडा पिपळा सारके रूख आपल्या पाळांचीं जाळां पातळावन अयस पयस पातळ्ळ्यात. सैमाचें संस्कृतायेचेर जैत सिद्ध केल्ले वरी!

हातांत. म्हाका आपले आपूण चलूंक येता म्हूण विश्वास जातकच तातोनुच तें म्हज्या हातांतल्यान ल्हवू काडून घेतिल्लें...

मृत्युंजय रवीन्द्रवाचताले. "रवीन्द्रनाथ के राष्ट्रीय गान" निबंदांत हजारीबाबू बरयता - "रवीन्द्रनाथांची प्रतिभा भोवमुखी आशिल्ली. पूण मुखेलपणान ते कवी आशिल्ले. तातुंतूय तांचो ओडो गीतिकाव्या वेटेन अदीक आशिल्लो. सुरांतल्यान तांकां सत्याचो दिश्टावो जाल्लो, आनी पुराय विश्व ते सुरांच्या अखंड सौंदर्यान भरिल्ले पळेताले."

रवीन्द्रनाथाच्या चित्रांनीय हो सुरांचो उजवाड आशिल्लो काय? पयर कुमार गंधर्व आयकताले. भैरव राग जावंक जाय. आतं गायन. एक एक तान तानपुन्याच्या सुरांत विलीन जाल्ले वरी जाणवतासर ब्रह्मांडाचे शांतीत विसर्जीत जाल्ल्याचो अणभव दिवपी...

संगोडकारसर मेळ्ळो. म्हणूंक लागलो, "जग मेळटकच सगळ्यांत पयलीं तुजो लेख वाचतां... जगाचो पांवडो सांबाळ्ळा तुवें..."

हांव म्हजी 'सुवात' जाणां... तरी, तोखणाय आयकून उर्बा मेळिल्ले वरी जाली... तातो म्हाका केन्ना सकल पडूंक दिवचो ना अशें दिसता आतां.

जगाची जापसालदारकी आंगार घेतिल्ली तेन्ना मदीं मदीं भंय दिसतालो. जातलें म्हज्यान...? आनी, जमलेंना जाल्यार...? तातोचेंय हांशें जावचें ना? लोक म्हणटलो, निमाणें घराणेशायूच! तातो केन्नाय दुयेंत पडटालो तेन्ना दिसतालें, गेलो जाल्यार फटक् करून?! पूण तातो गेलोना असो. २००७त साहित्य अकादेमीचे फेल्लेशिपी निमतान तातोच्या साहित्याचेर खाशेलो आंक काडपाचें थारायलें तेन्ना म्हणूंक लागलो, "ह्या आंका सावन जगाचें तूं संपादक. म्हजे वयल्या आंकांक हांवूच संपादक सोबना..." तरी, तातोचें बोट घट्ट धरिल्लें

एतन थियामाचीं नाटकां पळेलीं. मणिपुरी भाशेंत. कलेच्या संवसारांतली आगळी-वेगळी भोंवडी... ह्या संवसाराच्या 'सत्यांत पाविल्ल्याची जाणविकाय... म्हजे सारकेल्यांक - नाटकांतलें कितेंच कळना तांकांय - नाटकाच्या संवसारांत ओडून हाडपाची तांक आशिल्लीं नाटकां... आयजवेर हांवें नाटक म्हूण जें कितें पळेलां ताच्याक वेगळें!

मणिपुरी भाशेक रतन थियाम मेळ्ळो आनी मणिपुरी संवसारभर पावली. आमकांय असोच कोण मेळ्ळो जाल्यार...!

ह्या नाट्य महोत्सवांत सगल्यांत चड गर्दी तियात्राक आशिल्ली. आमचो खरो पांवडो होच आसुये.

आज एक पोलीश सिनेमा पळेलो - 'जोआना'. फाटभूंय, दुसऱ्या म्हाझुजा वेळार जर्मनांनी ज्यूंचेर केल्ल्या अत्याचारांची. फाटल्या स वर्सा सावन इफ्फीक वतां. दर वर्सा दोन तीन तरी नवे सिनेमा ह्या विशयाचेर आसतात. येवरोपी मानसाचेर ह्या अत्याचारांनी केदो खोल घाय केला ताचो अदमास येता हे सिनेमा पळेतना...

(दीसपटयेचो काळ: २०११)

संपर्क: ९४२११५७००७